

FONDS VOOR EEN RECHTVAARDIGE TRANSITIE

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie is een financieel instrument in het kader van het cohesiebeleid, dat tot doel heeft steun te verlenen aan gebieden die worden geconfronteerd met ernstige sociaal-economische uitdagingen die voortvloeien uit de transitie naar klimaatneutraliteit. Het Fonds voor een rechtvaardige transitie zal de uitvoering van de Europese Green Deal vergemakkelijken, die tot doel heeft de EU tegen 2050 klimaatneutraal te maken.

RECHTSGRONDSLAG

Artikel 175 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Verordening (EU) 2021/1056 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 tot oprichting van het Fonds voor een rechtvaardige transitie.

ACHTERGROND

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie is een van de belangrijkste instrumenten van de Europese Unie om regio's te ondersteunen bij de transitie naar klimaatneutraliteit uiterlijk in 2050.

In december 2019 nam de Europese Commissie een [mededeling over de Europese Green Deal](#) aan, met daarin een routekaart voor een nieuw groeibeleid voor de EU. Als onderdeel van de Europese Green Deal en om de doelstelling van klimaatneutraliteit in de EU op doeltreffende en eerlijke wijze te verwezenlijken, stelde de Europese Commissie voor een mechanisme voor een rechtvaardige transitie in het leven te roepen (JTM), dat ook een Fonds voor een rechtvaardige transitie omvat. Zij was van mening dat het JTM gericht moet zijn op de regio's en sectoren die het zwaarst door de transitie worden getroffen als gevolg van hun afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, zoals steenkool, turf en schalieolie, en van broeikasgasintensieve industriële processen.

Het mechanisme bestaat uit drie pijlers:

- het Fonds voor een rechtvaardige transitie;
- een specifieke regeling in het kader van het InvestEU-programma;
- een door de Europese Investeringsbank (EIB) verstrekte leningsfaciliteit voor de overheidssector om bijkomende investeringen in de betrokken regio's aan te trekken.

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie verstrekt in de eerste plaats subsidies. De specifieke overgangsregeling in het kader van InvestEU trekt particuliere investeringen aan. De activiteiten van de Europese Investeringsbank moeten als hefboom dienen voor overheidsfinanciering.

De steun die via het Fonds voor een rechtvaardige transitie wordt verstrekt, is vooral gericht op de economische diversificatie van de zwaarst door de klimaattransitie getroffen gebieden en op de omscholing en actieve inclusie van de werknemers en werkzoekenden in deze gebieden. De criteria om in aanmerking te komen voor investeringen in het kader van de andere twee pijlers van het JTM zijn ruimer, om ook activiteiten te ondersteunen met betrekking tot de energietransitie.

DOELSTELLINGEN

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie is een belangrijk instrument om de door de transitie naar klimaatneutraliteit hardst getroffen gebieden te ondersteunen en om een toename van de regionale verschillen te voorkomen. De belangrijkste doelstellingen ervan zijn de impact van de transitie te verzachten door de diversificatie en modernisering van de lokale economie te financieren en de negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid te verzachten. Om zijn doelstellingen te verwezenlijken, ondersteunt het Fonds voor een rechtvaardige transitie investeringen op gebieden als digitale connectiviteit, schone-energie technologieën, emissiereductie, sanering van industrieterreinen, omscholing van werknemers en technische bijstand.

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie wordt uitgevoerd volgens de regels voor gedeeld beheer, hetgeen betekent dat nauw wordt samengewerkt met de nationale, regionale en lokale autoriteiten. Om een beroep te kunnen doen op steun uit het Fonds voor een rechtvaardige transitie moeten de lidstaten territoriale plannen voor een rechtvaardige transitie indienen. In deze plannen worden de specifieke interventiegebieden aangewezen, op basis van de economische en sociale effecten van de transitie. Met name moet in deze plannen rekening gehouden worden met het verwachte banenverlies en de transformatie van de productieprocessen van de industriële installaties met de hoogste broeikasgasintensiteit.

BEGROTING EN FINANCIËLE VOORSCHRIFTEN

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie ondersteunt alle lidstaten. De toewijzingscriteria zijn gebaseerd op de industriële emissies in regio's met een hoge koolstofintensiteit, werkgelegenheid in de industrie en in de winning van steenkool en bruinkool en productie van turf en schalieolie, en op het niveau van economische ontwikkeling. Lidstaten die zich nog niet hebben verplicht tot de verwezenlijking van de doelstelling om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te realiseren, ontvangen slechts 50 % van hun geplande toewijzing. De mate van medefinanciering van projecten door de EU wordt vastgesteld aan de hand van de categorie regio waarin deze projecten zich bevinden. Voor minder ontwikkelde regio's bedraagt het maximum 85 %, voor overgangsregio's 70 % en voor meer ontwikkelde regio's 50 %.

Het Fonds voor een rechtvaardige transitie beschikt over een totale begroting van 17,5 miljard EUR voor de periode 2021-2027. 7,5 miljard EUR wordt gefinancierd

in het kader van het meerjarig financieel kader en nog eens 10 miljard EUR wordt gefinancierd in het kader van NextGenerationEU.

De lidstaten kunnen hun toewijzing uit het Fonds voor een rechtvaardige transitie aanvullen met de middelen die zijn toegewezen in het kader van het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en het Europees Sociaal Fonds Plus.

DE ROL VAN HET EUROPEES PARLEMENT

Tijdens de onderhandelingen over het voorstel voor het Fonds voor een rechtvaardige transitie maakte het Europees Parlement zich in het bijzonder zorgen over de sociaal-economische gevolgen van de transitie naar een klimaatneutrale economie en heeft het maatregelen voorgesteld die ertoe zullen bijdragen dat het proces kan plaatsvinden zonder dat de verschillen tussen regio's verder toenemen en zonder dat iemand aan zijn lot wordt overgelaten.

Het Europees Parlement heeft voorgesteld het toepassingsgebied van de activiteiten die in het kader van het Fonds voor een rechtvaardige transitie kunnen worden gefinancierd, uit te breiden, zodat ook de activiteiten van micro-ondernemingen, universiteiten en openbare onderzoeksinstituten hieronder komen te vallen, alsmede digitale innovatie en activiteiten op het gebied van onderwijs en sociale inclusie. Dit zou regio's, mensen, ondernemingen en andere belanghebbenden in staat stellen de sociale, werkgelegenheids-, economische en ecologische gevolgen van de transitie naar een klimaatneutrale economie doeltreffend aan te pakken. Daarnaast heeft het Europees Parlement een reeks uitsluitingen voor bepaalde economische activiteiten voorgesteld, waarbij het belang van het sociale aspect van het fonds wordt benadrukt.

In 2020 stelde het Europees Parlement voor een aanzienlijk hogere begroting aan het Fonds voor een rechtvaardige transitie toe te wijzen. Hierdoor konden overdrachten uit het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en het Europees Sociaal Fonds Plus plaatsvinden op vrijwillige basis. Het Europees Parlement beval ook aan een "groen beloningsmechanisme" toe te voegen, om extra middelen toe te wijzen aan lidstaten die erin slagen hun broeikasgasemissies sneller terug te dringen dan verwacht.

De definitieve tekst van de verordening tot oprichting van het Fonds voor een rechtvaardige transitie is formeel aangenomen door het Parlement op 18 mei en door de Raad tijdens een stemming op 7 juni 2021. De definitieve verordening is op 24 juni ondertekend en op 30 juni 2021 in het [Publicatieblad](#) bekendgemaakt.

Frédéric Gouardères
03/2024

